

Janusz Polanowski

Glosa do wyroku Sądu Konstytucyjnego Republiki Czeskiej z dnia 27 czerwca 2001 roku, sygnatura Pl. ÚS 16/99, opublikowanego pod nr 276

Studia Iuridica Lublinensia 1, 179-194

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

JANUSZ POLANOWSKI

Glosa do wyroku Sądu Konstytucyjnego
Republiki Czeskiej z dnia 27 czerwca 2001 roku,
sygnatura Pl. ÚS 16/99, opublikowanego
pod nr. 276/2001 Sb.*

*The gloss to the judgement of the Constitutional Court of the Czech Republic
of 27 June, 2001, file no. Pl. ÚS 16/99, published as no. 276/2001 Sb.*

Część piątą *Sądownictwo administracyjne* (§ 244 do 250s) ustawy nr 99/1963 Sb. – Kodeks postępowania cywilnego – w brzmieniu późniejszych przepisów, znosi się z dniem 31 grudnia 2002.¹

Z uzasadnienia

[...] współczesna regulacja sądownictwa administracyjnego wykazuje poważne niedobory konstytucyjnoprawne. Przede wszystkim nie są niektóre [rodzaje] aktywności administracji publicznej, podobnie jak jej ewentualna beczynność, w ogóle pod kontrolą władzy sądowej. A następnie nie każdy, kto może być w swych prawach dotknięty rozstrzygnięciem administracyjnym, ma prawo zwrócić się do sądu. O ile nawet takie prawo ma, nie jest stroną w pełnowartościowym rzetelnym procesie w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji [Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wol-

* Glosa ta mogła powstać, w tej postaci, dzięki okazanej mi pomocy w dostępie do materiałów źródłowych i poznawaniu czeskiego prawa. Dziękuję Panom Profesorom: Pavlovi Holänderovi (sędziemu Sądu Konstytucyjnego Republiki Czeskiej), Janovi Filipovi i Janovi Svatoňovi (asystentom sędziego Sądu Konstytucyjnego w Brnie); Panu Doktorowi Františkovi Brabecovi z Czeskiej Akademii Nauk w Pradze – za udostępnienie systemu informacji prawnej „Legsys”.

¹ Wyrok został opublikowany pod nr. 276/2001 Sb. (Sbírka zákonů – czeski odpowiednik polskiego Dziennika Ustaw; numery odpowiadają pozycjom w polskich dziennikach urzędowych), tekst w języku czeskim (nr 276/2001 Sb., s. 6485) brzmi: „Část pátá »Správnf soudnictvf« (§ 244 až 250s) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudnf řád, ve zněnf pozdějších předpisů, se zrušuje dnem 31. prosince 2002”.

ności], chociaż tak powinno być w szeregu spraw. Wydane orzeczenie sądowe jest poza tym ostateczne i (z wyjątkiem skargi konstytucyjnej) niereformowalne, co prowadzi do niejednolitego orzecznictwa, jak i do nierównej pozycji urzędu administracyjnego, zatem do stanu sprzecznego z wymogami państwa prawnego. Ostateczność niektórych rozstrzygnięć (umorzenie postępowania) ponadto może prowadzić do odmowy sprawiedliwości. Na koniec, działalność sądownictwa administracyjnego jest zorganizowana w sposób, który ignoruje okoliczność, że Konstytucja w art. 91 wprowadza jako część systemu sądów Najwyższy Sąd Administracyjny.²

Uwagi wstępne

Glosowany wyrok należy do najważniejszych, zwłaszcza w zakresie wywołanych skutków, orzeczeń Sądu Konstytucyjnego Republiki Czeskiej (dalej: Sąd Konstytucyjny). Z pewnością jest to jedno z orzeczeń o zasadniczym znaczeniu dla funkcjonowania sądownictwa w Republice Czeskiej.

Z uwagi na różnice pomiędzy polskim a czeskim systemem prawa oraz z powodu odrębności w ujmowaniu pewnych zagadnień, potrzebne jest ogólne scharakteryzowanie niektórych kwestii, zwłaszcza dotyczących sądownictwa administracyjnego w Czechach.³

Przed wszystkim – od strony praktycznej – o sądownictwie administracyjnym można mówić w dwóch podstawowych aspektach: funkcjonalnym i ustrojowym. Sądownictwo administracyjne – w aspekcie funkcjonalnym – oznacza orzekanie przez sądy w sprawach, które – co do zasady – należą do władz administracyjnych. Sądownictwo administracyjne – w aspekcie ustrojowym – to sądy, mniej lub bardziej wyodrębnione, których podstawowym

² Tekst w języku czeskim, opublikowany w nr. 276/2001 Sb., s. 6491, brzmi: „[...] současná úprava správného soudnictví vykazuje závažné ústavněprávní deficity. Především nejsou některé aktivity veřejné správy, stejně jako její případná nečinnost, pod kontrolou soudní moci vůbec. Dále pak ne každý, kdo může být ve svých právech dotčen správním rozhodnutím, má právo obrátit se na soud. Pokud pak i takové právo má, není stranou v plnohodnotném fair procesu ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, ač by tomu tak v řadě věcí býti mělo. Vydané soudní rozhodnutí je pak konečné a (s výjimkou ústavní stížnosti) nereformovatelné, což vede k nejednotné judikatuře, jakož i k nerovnému postavení správného úřadu, tedy ke stavu rozpornému s požadavky právního státu. Konečnost některých rozhodnutí (zastavení řízení) pak může vést i k odmítnutí spravedlnosti. Konečně pak výkon správného soudnictví je organizován způsobem, který ignoruje skutečnost, že Ústava v čl. 91 uvádí jako součást soustavy soudů Nejvyšší správní soud”.

³ Przez Czechy, na użytek tej glosy, rozumiem Republikę Czeską; nie odnoszę się do podziału terytorialnego tego państwa ani do nazewnictwa krajów (regionów) geograficznych; sądzę, że synonimiczne używanie terminów: „Czechy” i „Republika Czeska” jest częste, czyni tak na przykład Dušan Hendrych – por. D. Hendrych, *Rozwój i współczesny stan sądownictwa administracyjnego w Republice Czeskiej*, [w:] *Jednolitość orzecznictwa sądowo-administracyjnego w sprawach samorządowych*, pod red. J. Filipka, Kraków 1999.

zadaniem (mogą być także inne) jest orzekanie w wyżej wskazanych sprawach.

W Republice Czeskiej do końca 2002 r. nie funkcjonowało sądownictwo administracyjne w ujęciu ustrojowym, istniało natomiast sądownictwo administracyjne w ujęciu funkcjonalnym. Z perspektywy tradycji polskich rozwiązań, dotyczących sądownictwa administracyjnego, takie sformułowanie może się wydawać dość zaskakujące. Do końca 2002 r. sądownictwo administracyjne (ujmowane funkcjonalnie) w Republice Czeskiej sprawowały sądy powszechne – podstawową regulacją prawną w tym zakresie była część piąta kodeksu postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.)⁴, wprowadzona wielką nowelizacją⁵ do k.p.c.⁶, która weszła w życie 1 stycznia 1992 r. (art. V ustawy nowelizującej k.p.c.). M. Mazanec uważa, że nadanie tej części k.p.c. nazwy *Sądownictwo administracyjne* nie było zbyt szczęśliwe.⁷ To, co wyłączono spod sądowej kontroli administracji, zostało określone przede wszystkim w § 248 (w jego ówczesnym brzmieniu) k.p.c., z uwzględnieniem załącznika A do k.p.c.; dopuszczalne były odrębne wyłączenia w innych ustawach. Niezwykle istotna zmiana prawnej regulacji sądownictwa administracyjnego w Republice Czeskiej weszła w życie z początkiem 2003 r.; spektakularnym przejawem zmiany stanu prawnego w przedmiotowym zakresie jest rozpoczęcie działalności przez Najwyższy Sąd Administracyjny (zob. bardziej szczegółowe informacje na str. 191).

Sądowa kontrola administracji w Republice Czeskiej polega na badaniu ustawowości (zgodności z aktami rangi ustawowej) rozstrzygnięć administracyjnych, z uwzględnieniem (między innymi) rozstrzygnięć samorządowych.

W tym miejscu należy zauważyć, że określenie „sądowa kontrola administracji” ma nieco inne znaczenie w Republice Czeskiej (podobnie jest w Republice Słowackiej) niż w Polsce. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać w odrębnościach tradycji prawnych – polskiej i czesko-słowackiej, w której zakorzenione są Czechy i Słowacja. Przy rozpatrywaniu zagadnienia sądowej kontroli administracji chodzi o sądową kontrolę nad działaniami administracji w szerokim znaczeniu, czyli także z uwzględnieniem sądowej kontroli nad:

- orzecznictwem karno-administracyjnym (polski odpowiednik: orzekanie przez byłe kolegia do spraw wkroczeń);
- orzecznictwem dyscyplinarnym – w polskim rozumieniu (w głosowanym wyroku użyto dwóch określeń: „dyscyplinarne” i „karne”⁸,

⁴ Ustawa nr 99/1963 Sb. ze zm.

⁵ Takiego określenia używa Michał Mazanec w komentarzu do k.p.c. – por. J. Bureš, L. Drápal, M. Mazanec, *Občanský soudní řád. Komentář*, Praga 2001, s. 892.

⁶ Nowelizacja ta została dokonana ustawą nr 519/1991 Sb., która była zmieniana.

⁷ Por. J. Bureš, L. Drápal, M. Mazanec, *op. cit.*, s. 892.

⁸ Precyzowanie znaczeń tych terminów na gruncie prawa czeskiego wykracza poza zakres tej glosy.

w głosie występuje polski termin „dyscyplinarny” w odpowiedniej formie gramatycznej), z uwzględnieniem postępowań dotyczących członków izb, w których członkostwo jest obowiązkowe (polskim odpowiednikiem są dość liczne samorzady zawodowe).⁹

Kwestia zakresu rozpoznawania spraw przez sądy w ramach kontroli administracji jest szczególnie istotna w głosowanym wyroku. Sąd Konstytucyjny brał pod uwagę także inne zagadnienia, niemniej jednak głównym „wątkiem” w sprawie jest prawnie dopuszczalny zakres ingerencji sądownictwa w działalność administracji, co się ściśle wiąże z ochroną praw i wolności. Gdyby co innego było kwestią dominującą, to – jak sądzę – głosowany wyrok Sądu Konstytucyjnego nie miałby tak dużego znaczenia dla porządku prawnego Republiki Czeskiej. Wyrok ten i jego skutki mogą być także źródłem ważnych informacji dla osób, które chciałyby badać nowy model polskiego sądownictwa administracyjnego, zwłaszcza w perspektywie prawnoporównawczej.¹⁰

Problemy i zagadnienia

Omawiając głosowany wyrok Sądu Konstytucyjnego, można wskazać jedenaście szczególnie istotnych kwestii:

1. Nieodzowność zniesienia części piątej kodeksu postępowania cywilnego.
2. Przyczyny zniesienia części piątej kodeksu postępowania cywilnego.
3. Standardy międzynarodowe w zakresie sądowej kontroli administracji publicznej.
4. Miejsce umów międzynarodowych w porządku prawnym Republiki Czeskiej.
5. Sposoby wpływania administracji na sytuację podmiotów prawa.
6. Sądowa kontrola nad postępowaniami dyscyplinarnymi i samorządami zawodowymi.
7. Sytuacja procesowa jednostki (podmiotu prawa).
8. Przymusowość zastępstwa procesowego.
9. Jednolitość orzecznictwa sądów kontrolujących administrację.
10. Sąd Konstytucyjny a sądownictwo administracyjne.
11. Odłożenie wykonalności wyroku, wytyczne dla prawodawcy i następstwa.

⁹ Bliższe informacje o samorządach zawodowych w Republice Czeskiej można znaleźć, przykładowo, w artykule: Z. Koudelka, *Budoucnost profesní samosprávy*, „Časopis pro právní vědu a praxi” 1997, nr 2.

¹⁰ O wykładni komparatystycznej ostatnio pisał Lech Morawski; por. L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002, s. 226.

Ad 1. Sąd Konstytucyjny Republiki Czeskiej uznał, że istotne jest zniesienie części piątej *Sądownictwo administracyjne* k.p.c. w całości, chociaż we wnioskach (czyli skargach i wniosku IV Senatu¹¹ Sądu Konstytucyjnego) zarzuty kierowano przede wszystkim pod adresem konkretnych przepisów; wzięcie przez Sąd Konstytucyjny pod uwagę zniesienia całej części piątej k.p.c. znalazło się w stanowisku związanym ze skargą pana M.C.¹² Sąd Konstytucyjny zdecydował się na to, chociaż nie tylko doszedł do wniosku, że pewna liczba uregulowań zawartych w części piątej k.p.c. nie jest niekonstytucyjna, ale – co więcej – w tej czy innej postaci będą one obecne w nowej regulacji normatywnej.¹³

Ad 2. Przyczyną zniesienia części piątej k.p.c. przez Sąd Konstytucyjny nie była jej sprzeczność z Konstytucją Republiki Czeskiej¹⁴ (dalej: Konstytucja) oraz Kartą Praw Podstawowych i Wolności (dalej: Karta Praw).¹⁵ Sąd Konstytucyjny zauważył, że aktualna (w czasie orzekania) regulacja, dotycząca sądownictwa administracyjnego, ogólnie odpowiada Konstytucji i Karcie Praw¹⁶, a więc nie dopatrywał się jaskrawej sprzeczności przepisów ustawowych z przepisami tych aktów normatywnych (zwłaszcza z art. 36 ust. 1 Karty Praw, który dotyczy prawa do ochrony sądowej i innej ochrony prawnej). W wyroku stwierdzono istnienie „poważnych niedoborów konstytucyjno-prawnych”. Problem polegał na tym, że przedmiotowa regulacja kodeksowa nie odpowiadała art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (dalej: Konwencja Europejska).¹⁷

W trakcie postępowania przed Sądem Konstytucyjnym podnoszono, że ustawodawca czeski był świadom braków regulacji normatywnej w zakresie sądownictwa administracyjnego (strona skarżąca koncentrowała się głównie na niezgodności tej regulacji z art. 6 ust. 1 Konwencji Europejskiej); podkreślano też, że ustawodawca zdołał wprowadzić w życie instytucję Publicznego obrońcy Praw (Ombudsman)¹⁸, chociaż instytucja ta nie występuje w Konstytucji, a więc był w stanie dokonać zmian prawnych w zakresie sądownictwa administracyjnego.¹⁹

¹¹ Senatami zwane są składy orzekające. Sąd Konstytucyjny dzieli się na cztery senaty. W Czechach (a także w Słowacji) senaty są także w innych rodzajach sądów.

¹² Por. nr 276/2001 Sb., s. 6485.

¹³ Por. *ibidem*.

¹⁴ Ustawa konstytucyjna Konstytucja Republiki Czeskiej nr 1/1993 Sb.; ze zmianami – w dniu wydania głosowanego wyroku obowiązywała wersja z uwzględnieniem zmian wynikających z ustaw konstytucyjnych: nr 347/1997 Sb. i nr 300/2000 Sb.

¹⁵ Nr 2/1993 Sb. (zmiana: nr 162/1998 Sb.).

¹⁶ Por. nr 276/2001 Sb., s. 6490.

¹⁷ Nr 209/1992 Sb. ze zm.

¹⁸ Instytucję Publicznego obrońcy Praw wprowadzono w Republice Czeskiej ustawą nr 349/1999 Sb.

¹⁹ Por. nr 276/2001 Sb., s. 6485.

Ad 3. Sąd Konstytucyjny, badając zagadnienie zakresu sądowej kontroli administracji, odwołał się do umów międzynarodowych: Konwencji Europejskiej i Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (dalej: Pakt).²⁰

Sąd Konstytucyjny zauważa, że w szeroko pojętych sprawach o charakterze karnym podmiotowi prawa przysługuje nie tylko prawo do rozpoznania jego sprawy przez sąd²¹, ale także prawo do odwołania się od orzeczenia sądu pierwszej instancji (art. 14 Paktu i art. 2 Protokołu nr 7 do Konwencji Europejskiej).²² Sąd Konstytucyjny zauważa ponadto, odnośnie do prawa czeskiego, że sądownictwo administracyjne w większości przypadków ogranicza się do jednego stopnia, zaś ani Konstytucja, ani Karta Praw nie gwarantują jako prawa podstawowego większej liczby szczebli sądownictwa.²³

W trakcie postępowania przed Sądem Konstytucyjnym zwracano uwagę na fakt, że Konwencja Europejska w art. 6 ust. 1 stawia wymóg, by sąd kontrolujący administrację miał pełną jurysdykcję, czyli nie ograniczał się jedynie do badania ustawowości (zgodności z przepisami rangi ustawowej) działań administracji, ale był kompetentny rozpoznawać sprawy merytorycznie. Powoływano się przy tym na orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPC), w tym na orzeczenie w sprawie: „Lauko przeciwko Republice Słowackiej”²⁴, które odnosiło się (według polskiej terminologii) do kwestii wykroczeń; w punkcie 64 tego orzeczenia ETPC uznał, że naruszono przysługujące skarżącemu na mocy art. 6 ust. 1 Konwencji Europejskiej prawo do zbadania orzeczenia władzy administracyjnej przez niezależny (niezawisły) i bezstronny sąd.

Sąd Konstytucyjny koncentruje swoje rozważania w zakresie art. 6 ust. 1 Konwencji Europejskiej na zagadnieniu pełnej jurysdykcji sądu administracyjnego w sprawach, które dotyczą praw i obowiązków o charakterze cywilnym.

Na uwagę zasługuje stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości Republiki Czeskiej (dalej: Ministerstwo), przedstawione w trakcie postępowania przed Sądem Konstytucyjnym. W stanowisku tym stwierdzono, między innymi, że prawodawcy przy wprowadzaniu zmian do k.p.c., w postaci części piątej, towarzyszyła chęć szybkiego ustanowienia sądownictwa administracyjnego przy wykorzystaniu istniejącego systemu sądów; miało to także wpływ na to, że nie ustanowiono Najwyższego Sądu Administracyjnego. Nie brano wtedy pod uwagę wymagań związanych z art. 6 ust. 1 Konwencji Europejskiej. Mi-

²⁰ Nr 120/1976 Sb.

²¹ Chodzi o sąd spełniający wymogi aktów prawa międzynarodowego, do których Sąd Konstytucyjny odnosi się w uzasadnieniu wyroku.

²² Por. nr 276/2001 Sb., s. 6490.

²³ Por. *ibidem*.

²⁴ Orzeczenie w sprawie Lauko v. Slovakia z dnia 2 września 1998 r., 4/1998/907/1119; dostępne na witrynie internetowej ETPC: <http://www.echr.coe.int>.

nisterstwo wzmiankowało niezgodność między art. 36 ust. 1 Karty Praw a art. 6 ust. 1 Konwencji Europejskiej.²⁵ Odnosząc się do terminu „prawa i obowiązki o charakterze cywilnym”, Ministerstwo stwierdziło, że ETPC nie podał jego abstrakcyjnej definicji, więc trzeba się – w tym zakresie – odwoływać do poszczególnych orzeczeń ETPC; dodano także, iż w judykaturze ETPC występuje tendencja do stale poszerzającego się pojmowania przedmiotowego terminu.²⁶

Ad 4. W zakresie miejsca umów międzynarodowych w hierarchii aktów normatywnych w Republice Czeskiej należy przede wszystkim skoncentrować uwagę na art. 10 Konstytucji. Artykuł ten w wersji pierwotnej, obowiązującej w dniu wydania głosowanego wyroku, brzmiał: „Ratyfikowane i ogłoszone umowy międzynarodowe o prawach człowieka i podstawowych wolnościach, którymi jest Republika Czeska związana, są bezpośrednio obowiązujące i mają pierwszeństwo przed ustawą”.²⁷ Przepis ten zmieniono ustawą konstytucyjną nr 395/2001 Sb. Nowe brzmienie art. 10 Konstytucji jest następujące: „Ogłoszone umowy międzynarodowe, na których ratyfikację wyraził zgodę Parlament i którymi jest Republika Czeska związana, są częścią porządku prawnego; jeśli umowa międzynarodowa stanowi coś innego niż ustawa, stosuje się umowę międzynarodową”.²⁸ Ponadto, ustawą konstytucyjną nr 395/2001 Sb., między innymi, dodano do Konstytucji artykuły: 10 a i 10 b, ale – chociaż dotyczą one umów międzynarodowych – nie będą bliżej omawiane, ponieważ wykracza to poza zakres glosy. Widać wyraźnie, że nowe brzmienie art. 10 Konstytucji, chociaż słownie nie zawiera już wyróżnienia umów międzynarodowych o prawach człowieka i podstawowych wolnościach, nie obniża ich rangi; jest tam zawarte doprecyzowanie dotyczące zgody Parlamentu na ratyfikację umowy międzynarodowej.

Przedstawienie treści art. 10 Konstytucji było potrzebne do ukazania istotnych powodów orzeczenia przez Sąd Konstytucyjny, że część piąta k.p.c. jest niekonstytucyjna. Sąd Konstytucyjny, z uwagi na treść art. 10 Konstytucji, skorzystał z kompetencji określonej w art. 87 ust. 1 lit. a) Konstytu-

²⁵ Por. nr 276/2001 Sb., s. 6488.

²⁶ Por. *loc. cit.*

²⁷ Art. 10 Konstytucji Republiki Czeskiej, w brzmieniu ustawy konstytucyjnej nr 1/1993 Sb., w języku czeskim: „Ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem”.

²⁸ Art. 10 Konstytucji Republiki Czeskiej, w brzmieniu nadanym ustawą konstytucyjną nr 395/2001 Sb. (zmiany wprowadzone do Konstytucji Republiki Czeskiej tą ustawą konstytucyjną weszły w życie, na mocy art. II tej ustawy konstytucyjnej, dnia 1 czerwca 2002 r.), w języku czeskim: „Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva”.

cji²⁹: „Sąd Konstytucyjny rozstrzyga o zniesieniu ustaw lub ich poszczególnych postanowień, jeśli są sprzeczności z ustawą konstytucyjną lub umową międzynarodową zgodnie z art. 10.”³⁰

Ad 5. Sąd Konstytucyjny zauważył, że administracja (rozumiana jako podmioty wyposażone we władztwo administracyjne) może wpływać na sytuację podmiotu prawa nie tylko poprzez wydawanie rozstrzygnięć. Taki wpływ może mieć miejsce, gdy administracja dokonuje ingerencji, wydaje oświadczenia lub może do tego dochodzić w inny sposób. W takich wypadkach podmiot prawa nie może skierować środka prawnego do sądu. Nie można także zwrócić się do sądu w wypadku beczynności administracji ani o zbadanie obowiązywania aktu administracyjnego.³¹ Do tego należy jeszcze dołączyć pewne rodzaje spraw, w których akty administracyjne nie mogą być zaskarżone do sądu (jest o tym mowa w uwagach wstępnych). W ten sposób dochodzi do sytuacji, gdy istotne kwestie należące do relacji podmiotów prawa z administracją nie podlegają sądowej kontroli.

Ad 6. Uwadze Sądu Konstytucyjnego nie uszły zagadnienia postępowań dyscyplinarnych i władczych działań samorządów zawodowych. Sąd Konstytucyjny nie kwestionuje istnienia samorządów zawodowych ani wymogu przymusowej przynależności do nich. Zauważa jednak, że – według judykatury ETPC – do większości orzeczeń władz administracyjnych, o szeroko pojętym charakterze karnym lub dyscyplinarnym (w polskim rozumieniu tego terminu), może mieć zastosowanie art. 6 ust. 1 Konwencji Europejskiej. Dotyczy to także postępowań dyscyplinarnych wobec członków samorządów zawodowych.³²

Ad 7. Sytuacja procesowa podmiotu prawa wydaje się zależeć bardziej od tego, czy dany podmiot prawa brał udział w postępowaniu przed organem administracji, niż od tego, czy działalność administracji dotyczy sytuacji prawnej tego podmiotu prawa. Istota rzeczy polega na tym, że status uczestnika postępowania administracyjnego nie zależy od tego, czy urząd administracyjny uczestnika traktuje jako uczestnika. Sąd Konstytucyjny uznał, że ograniczenie katalogu stron postępowania przed sądem administracyjnym do

²⁹ Na związku między art. 10 i art. 87 ust. 1 lit. a) (oraz innymi przepisami) wskazuje Jan Filip, por. J. Filip, *The new role of the Constitution of the Czech Republic – 10 years after*, [w:] *Ten Years of the Democratic Constitutionalism in Central and Eastern Europe*, pod red. K. Działochy, R. Mojaka, K. Wójtowicza, Lublin 2001, s. 73.

³⁰ Art. 87 ust. 1 Konstytucji Republiki Czeskiej w brzmieniu pierwotnym (nr 1/1993 Sb.), obowiązującym w dniu wydania glosowanego wyroku, w języku czeskim: „Ústavní soud rozhoduje a) o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou podle čl. 10”.

³¹ Por. nr 276/2001 Sb., s. 6489.

³² Por. *ibid.*, s. 6489–6490.

skarżącego (osoba fizyczna albo osoba prawna) i skarżonego (podmiotu administrującego), zawarte w § 250 k.p.c., jest krokiem wstecz w porównaniu z regulacją z okresu Pierwszej Republiki³³ (czyli w okresie między I i II wojną światową).

Ad 8. Kwestia przymusowego zastępstwa procesowego w postępowaniu przed sądem administracyjnym także absorbowwała uwagę Sądu Konstytucyjnego. Na mocy § 250 a k.p.c., skarżącego musi zastępować adwokat lub notariusz.³⁴ Wcześniej skarżącego mógł reprezentować adwokat lub prawnik komercyjny.³⁵ Z polskiej perspektywy szczególnie ciekawe jest to, że taki zastępca procesowy nie jest konieczny, jeśli skarżący lub reprezentant skarżącego (osoby prawnej lub podmiotu publicznego – § 250 a w związku z § 21, § 21 a i § 21 b k.p.c.) ma wyższe wykształcenie prawnicze.³⁶ To rozwiązanie normatywne odpowiada, zawartemu w § 241 k.p.c., uregulowaniu kwestii zastępstwa procesowego w związku ze środkiem zaskarżenia, zwanym „dovolání” (środek zaskarżenia od orzeczeń sądu odwoławczego).

W rozważanym zakresie Sąd Konstytucyjny stwierdził, że przymusowe specjalistyczne zastępstwo procesowe przed sądem administracyjnym stopnia podstawowego nie jest w Europie rozwiązaniem powszechnym, jednak nie dopatrył się tu sprzeczności z porządkiem konstytucyjnym.³⁷ Według Sądu Konstytucyjnego, rozwiązanie ustawowe w tym zakresie można uzasadniać tym, że chodzi tu o realizację równości broni między skarżącym i skarżonym. Sąd Konstytucyjny uważa, że skarżący, który nie ma specjalistycznego przygotowania, może w postępowaniu przed sądem administracyjnym być w gorszej sytuacji niż organ administracyjny, w imieniu którego występuje „wykwalifikowany urzędnik państwowy”.³⁸ Jeżeli rzeczywiście wszyscy urzędnicy w Republice Czeskiej są odpowiednio wykwalifikowani, to należy tylko pogratulować takiego stanu rzeczy.

Ad 9. Niejednolitość orzecznictwa stoi w opozycji do pewności prawnej. W konsekwencji – niejednolitość orzecznictwa można uznać za niezgodną

³³ Por. *ibid.*, s. 6489.

³⁴ § 250 a k.p.c. w brzmieniu nadanym ustawą nr 30/2000 Sb., obowiązującym od 1 stycznia 2001 r. (wejście w życie określa część trzynasta ustawy nr 30/2000 Sb.).

³⁵ Maria Kruk w swoim tłumaczeniu ustawy o Sądzie Konstytucyjnym określenie „komerční právník” tłumaczy jako „prawnik komercyjny”, a w przypisie nr 46 podaje odpowiednik polski: „radca prawny”; por. *Sądy konstytucyjne w Europie*, pod red. J. Trzcíńskiego, t. 2, Warszawa 1997, s. 102.

³⁶ Termin ten omawia Michal Mazanec w komentarzu do k.p.c., zwłaszcza w uwagach: 22 i 23 do § 250 a k.p.c.; por. J. Bureš, L. Drápal, M. Mazanec, *op. cit.*, s. 1000.

³⁷ Termin „porządek konstytucyjny” jest w Republice Czeskiej przedmiotem regulacji konstytucyjnej – art. 3 (poświęcony Karcie Praw) i art. 112 (poświęcony porządkowi konstytucyjnemu) Konstytucji Republiki Czeskiej.

³⁸ Nr 276/2001 Sb., s. 6491.

z zasadą państwa prawnego, ponieważ pewność prawa jest ważna w państwie prawnym.³⁹

Zagadnienie jednolitości orzecznictwa w sądownictwie administracyjnym stanowi istotny problem w Republice Czeskiej. Chodzi nie tylko o to, że występują różnice w interpretacji przepisów przez sądy, ale również o to, iż brakuje efektywnych mechanizmów pozwalających przeciwdziałać takiemu stanowi rzeczy – w szczególności brak jest organu, który mógłby efektywnie przyczynić się do ujednoczenia orzecznictwa sądów administracyjnych. Powodem takiego stanu rzeczy jest brak Najwyższego Sądu Administracyjnego. Jest to brak poważny – także z perspektywy konstytucyjnej – ponieważ Najwyższy Sąd Administracyjny jest, normatywnie rzecz ujmując, na mocy art. 91 Konstytucji, składnikiem systemu sądów w Republice Czeskiej. To rozwiązanie prawne przez wiele lat obowiązywania Konstytucji nie zostało zrealizowane w praktyce, chociaż Konstytucja Republiki Czeskiej nie przewiduje – w zakresie ustanowienia tego sądu – *vacatio legis*⁴⁰, na co zdecydował się polski ustawodawca konstytucyjny w odniesieniu do nowego modelu sądownictwa administracyjnego.⁴¹

Brak Najwyższego Sądu Administracyjnego spowodował, że nie można było efektywnie przeciwstawiać się niejednolitości orzecznictwa w ramach sądownictwa administracyjnego, co dodatkowo mogło tę niejednolitość wzmacniać. W glosowanym orzeczeniu istotne jest również to, że Sąd Konstytucyjny zauważył problemy, jakie po stronie administracji powoduje niejednolitość orzecznictwa. Nie tylko skarżący, ale także organy władzy wykonawczej, jak zauważył Sąd Konstytucyjny, nie mogą się bronić przed niekiedy diametralnie różnymi rozstrzygnięciami sądów administracyjnych.⁴²

Od strony praktycznej taki stan rzeczy stawał się problematyczny także dla Sądu Konstytucyjnego.

Ad 10. Sprawowanie sądownictwa administracyjnego w ramach sądownictwa powszechnego, w sytuacji występowania wyżej wymienionych niedostatków, było źródłem problemów dla Sądu Konstytucyjnego. Chodzi o umiejscowienie instytucjonalne i funkcjonalne Sądu Konstytucyjnego. Co prawda, zagadnienie to wykracza poza ramy niniejszych rozważań, niemniej

³⁹ Odnośnie do pewności prawnej można, tytułem przykładu, wskazać na wypowiedzi Pavla Holländera (por. P. Holländer, *Předmluva*, [w:] V. Ševčík, *Právo a ústavnost v České republice*, Praga 2002, s. 8–9) i Alexandra Bröstla (por. A. Bröstl, *Právo a ústavnost v České republice*, Koszyce 1995, s. 81–85; A. Bröstl, J. Mazák, J. Klučka, *Ústavný súd Slovenskej republiky (organizácia, proces, doktrína)*, Koszyce 2001, s. 148–150).

⁴⁰ Por. nr 276/2001 Sb., s. 6489.

⁴¹ Por. art. 236 ust. 2 Konstytucji RP oraz opublikowane w Dzienniku Ustaw nr 153 z 2003 r. ustawy: *Prawo o ustroju sądów administracyjnych* (poz. 1269), *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi* (poz. 1270), *Przepisy wprowadzające...* (poz. 1271).

⁴² Por. nr 276/2001 Sb., s. 6490.

jego skrótowe ukazanie jest potrzebne do właściwego przedstawienia problemu.

„Sąd konstytucyjny jest sądownym organem ochrony konstytucyjności”.⁴³ Określenie to występuje bardzo często w orzecznictwie Sądu Konstytucyjnego Republiki Czeskiej (podobnie w orzecznictwie Sądu Konstytucyjnego Republiki Słowackiej przytaczane jest konstytucyjne określenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Słowackiej⁴⁴) oraz w literaturze przedmiotu, w tym w komentarzach do Konstytucji⁴⁵ i ustawy o Sądzie Konstytucyjnym.⁴⁶

Sąd Konstytucyjny – jako organ ochrony konstytucyjności – nie stanowi części składowej systemu sądów, jest od pozostałych sądów odrębny. W orzecznictwie Sądu Konstytucyjnego powtarzano, że Sąd ten nie może ingerować w niezależność (niezawisłość) innych sądów; w szczególności nie jest on dodatkową (super)instancją, do której można zwracać się w przypadku niezadowolenia z orzeczenia sądu.

Istnieje jednak druga strona medalu. Sąd Konstytucyjny ma bowiem poważne zadania w zakresie obrony praw i wolności człowieka (i obywatela). Niezwykle istotne jest także to, że nakaz ochrony praw człowieka i praw obywatela sformułowano wprost w ślubowaniu sędziego Sądu Konstytucyjnego: „Ślubuję na swoją cześć i sumienie, że będę chronić nienaruszalność przyrodzonych praw człowieka i praw obywatela, kierować się ustawami konstytucyjnymi i rozstrzygać podług swego najlepszego przeświadczenia niezależnie i bezstronnie”.⁴⁷

W tej sytuacji, Sąd Konstytucyjny i sędziowie tego sądu znajdowali się w bardzo niezręcznym położeniu: odmowa zajmowania się sprawami – zwłaszcza skargami konstytucyjnymi – dotyczącymi sądownictwa administracyjnego, oznaczałaby odmowę udzielenia ochrony prawnej tym, którzy nie mogli korzystać z innych możliwości takiej ochrony w ramach Republiki Czeskiej (pomijam tu możliwość skierowania skargi do organu międzynarodowego, np. do ETPC); mogłoby to także stać w sprzeczności z treścią ślubowania sędziego Sądu Konstytucyjnego. Sąd ten rozpatrywał więc sprawy

⁴³ Art. 83 Konstytucji Republiki Czeskiej; w języku czeskim: „Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti”.

⁴⁴ Art. 124 Konstytucji Republiki Słowackiej: „Sąd Konstytucyjny Republiki Słowackiej jest niezależnym sądownym organem ochrony konstytucyjności”; w języku słowackim: „Ústavný súd Slovenskej republiky je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti”.

⁴⁵ Por. D. Hendrych, C. Svoboda i in., *Ústava České republiky. Komentář*, Praga 1997, zwłaszcza komentarz do art. 83 (komentarz m.in. do tego przepisu napisał František Zoulik).

⁴⁶ Por. J. Filip, P. Holländer, V. Šimíček, *Zákon o Ústavním soudu. Komentář*, Praga 2001; V. Mikule, V. Sládeček, *Zákon o Ústavním soudu – komentář a judikatura k Ústavě ČR a Listině základních práv a svobod*, Praga 2001.

⁴⁷ Rota ślubowania sędziego Sądu Konstytucyjnego zawarta jest w art. 85 ust. 2 Konstytucji Republiki Czeskiej: „Slíbují na svou čest a svědomí, že budu chránit neporušitelnost přirozených práv člověka a práv občana, řídit se ústavními zákony a rozhodovat podle svého nejlepšího přesvědčení nezávisle a nestranně”.

dotyczące sądownictwa administracyjnego, przy okazji pełniąc, niezgodnie ze swym statusem, rolę organu jednoczącego orzecznictwo sądów administracyjnych⁴⁸, a nawet „zastępując nieistniejący Najwyższy Sąd Administracyjny”.⁴⁹

Ad 11. Sąd Konstytucyjny odłożył wykonalność wyroku, będącego przedmiotem glosy, do dn. 31 XII 2002 roku. W ten sposób Sąd Konstytucyjny dał dość długi czas na przygotowanie nowej regulacji normatywnej, dotyczącej sądownictwa administracyjnego w Republice Czeskiej. Można przyjąć, że w ten sposób przychylnie ustosunkowano się do stanowiska Ministerstwa Sprawiedliwości, które liczyło się z tym, że Sąd Konstytucyjny może uznać badaną regulację ustawową za niekonstytucyjną.⁵⁰

Sąd Konstytucyjny ponadto wskazał, co należy poddać analizie lub uwzględnić w trakcie przygotowywania nowej regulacji prawnej sądownictwa administracyjnego⁵¹:

- ◆ Sądy administracyjne powinny mieć możliwość merytorycznego badania spraw dotyczących postępowań dyscyplinarnych (w polskim rozumieniu tego terminu), także prowadzonych w ramach samorządów zawodowych, tak by można było badać odpowiedniość sankcji, a nie tylko ich ustawowość.
- ◆ Uwzględniać należy bogatą judykaturę ETPC, związaną z art. 6 ust. 1 Konwencji Europejskiej.
- ◆ Należy zapewnić sądom administracyjnym pełną jurysdykcję we wszystkich kategoriach spraw, które dotyczą kwestii uznawanych w judykaturze ETPC za „prawa i obowiązki cywilne”⁵² lub które mieszczą się w ramach terminu „jakiegokolwiek oskarżenie karne”⁵³, w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji Europejskiej.
- ◆ Sąd administracyjny powinien zajmować się nie tylko zarzutami skarżącego, ale należy umożliwić bronienie swych praw wszystkim osobom zainteresowanym w sprawie.
- ◆ Rozważenia wymaga kwestia przymusowego zastępstwa procesowego oraz to, czy takowe zastępstwo może być świadczone jedynie przez osoby z wyższym wykształceniem prawniczym (w kontekście sprawy chodzi zapewne o przedstawicieli innych zawodów niż adwokaci i notariusze – na przykład doradców podatkowych).

⁴⁸ Por. nr 276/2001 Sb., s. 6490.

⁴⁹ *Ibid.*, s. 6491.

⁵⁰ Por. *ibid.*, s. 6489.

⁵¹ Por. *ibid.*, s. 6489–6491.

⁵² W wersji polskiej: „prawa i obowiązki o charakterze cywilnym”, Dz. U. 1993, Nr 61, poz. 284 ze zm.

⁵³ W wersji polskiej: „każde oskarżenie w sprawie karnej”, Dz. U. 1993, Nr 61, poz. 284 ze zm.

- ◆ Na wypadek utrzymania obowiązku fachowego zastępstwa procesowego, należy lepiej niż dotychczas zapewnić dostępność takiego zastępstwa osobom socjalnie słabszym.
- ◆ Należy mieć na uwadze, że Konstytucja w art. 91 wprowadza Najwyższy Sąd Administracyjny jako część systemu sądów.

Sprawa sądownictwa administracyjnego w Republice Czeskiej nie zakończyła się wraz z wydaniem (lub opublikowaniem) głosowanego wyroku. Zostały przyjęte dwie ustawy o fundamentalnym znaczeniu dla czeskiego sądownictwa administracyjnego. Pierwszą z nich jest ustawa nr 150/2002 Sb. o procedurze sądownoadministracyjnej (sądzę, że można by również używać nazwy „kodeks postępowania sądownoadministracyjnego”) oraz ustawa nr 151/2002 Sb. o zmianie niektórych ustaw w związku z przyjęciem ustawy o procedurze sądowno-administracyjnej.

Pierwszego stycznia 2003 r.⁵⁴ powstał i zaczął funkcjonować Najwyższy Sąd Administracyjny z siedzibą w Brnie.⁵⁵ Poza Najwyższym Sądem Administracyjnym, sądownictwo administracyjne sprawują od początku 2003 r. sądy krajowe – rozpoznawanie i rozstrzyganie spraw powierzono w tych sądach wyspecjalizowanym senatom i wyspecjalizowanym sędziom.⁵⁶ Sądy krajowe stanowią część sądownictwa powszechnego; nie są odrębnym rodzajem sądów – sądami administracyjnymi (w znaczeniu ustrojowym), w odróżnieniu od Najwyższego Sądu Administracyjnego.

Do k.p.c. w § 7 wprowadzono nowy ustęp 2.⁵⁷ Na mocy tego przepisu, w związku z § 7 ust. 1 k.p.c., sprawy dotyczące praw z zakresu stosunków prawa cywilnego, pracy, rodzinnego i handlowego, jeśli orzekły o tych prawach inne niż sądy organy, rozpoznają i rozstrzygają sądy powszechne według części piątej (w nowej wersji) k.p.c. Dotychczasowa część piąta k.p.c., której dotyczy głosowany wyrok, została zastąpiona nową częścią piątą – *Postępowanie w sprawach, w których orzekł inny organ*.⁵⁸

Ponieważ istotną część sądownictwa administracyjnego – ujmowanego funkcjonalnie – mają nadal sprawować sądy powszechne, ważne dla sądownictwa administracyjnego są także dwie inne ustawy dotyczące sądownictwa: nr 6/2002 Sb.⁵⁹ (ustawa o sądach, sędziach...) i nr 7/2002 Sb. (ustawa o postępowaniu w sprawach sędziów i zastępców państwowych⁶⁰).

⁵⁴ § 135 ustawy nr 150/2002 Sb. – przepis ten określa datę wejścia w życie tej ustawy.

⁵⁵ § 11 ustawy nr 150/2002 Sb.

⁵⁶ § 3 ust. 1 ustawy nr 150/2002 Sb.

⁵⁷ Art. VI ust. 1 ustawy nr 151/2002 Sb.

⁵⁸ Art. VI ust. 38 ustawy nr 151/2002 Sb.

⁵⁹ Z uwzględnieniem ustawy nr 151/2002 Sb. i wyroku Sądu Konstytucyjnego z dnia 18 VI 2002 r. – nr 349/2002 Sb.

⁶⁰ W Polsce odpowiednikami są prokuratorzy (to zagadnienie pozostaje poza zakresem glosy).

Wnioski

Głosowane orzeczenie pokazuje, jak wielkie znaczenie dla obrony praw i wolności oraz dla funkcjonowania państwa może mieć właściwie ukierunkowana i stanowcza działalność orzecznicza sądów (trybunałów) konstytucyjnych.

Sąd Konstytucyjny Republiki Czeskiej wniósł się ponad drobiazgowość poszczególnych zarzutów stawianych pojedynczym przepisom prawa. Zresztą, drobiazgowość w orzecznictwie konstytucyjnym nie jest zarzutem, co więcej – drobiazgowość sądów konstytucyjnych, a nawet kazuistyka, możliwa w ich działalności orzeczniczej, bywa potrzebna z uwagi na jakże częstą kazuistykę prawodawcy i rezultatów jego działalności. Sąd Konstytucyjny Republiki Czeskiej także w innych sprawach (z uwagi na objętość glosy szczegóły zostają pominięte) zajmował się kwestiami dotyczącymi sądownictwa administracyjnego. Nie miały one jednak ani tak szerokiego zakresu, ani nie powodowały skutków o takiej skali jak głosowany wyrok. Można więc powiedzieć, iż dn. 27 VI 2001 r. Sąd Konstytucyjny postawił kropkę nad „i”, niejako podsumował swój dorobek orzeczniczy w zakresie sądownictwa administracyjnego.

Takie orzeczenia jak to będące przedmiotem glosy, można zasadnie nazywać – używając popularnego określenia – „ustawodawstwem negatywnym”. Z uwagi na trafność i doniosłość tego orzeczenia oraz jego wpływ na działalność prawotwórczą można mówić o bardzo pozytywnym orzecznictwie.

W czeskiej doktrynie jeszcze przed wydaniem głosowanego wyroku podkreślano, że czeska regulacja sądownictwa administracyjnego nie jest zgodna ze standardami związanymi z art. 6 Konwencji Europejskiej.⁶¹

W głosowanym wyroku oraz w mającej miejsce po jego wydaniu działalności czeskiego ustawodawcy znajdują potwierdzenie słowa D. Hendrycha:

[...] obecna regulacja postępowania administracyjnego jest w kontekście art. 6 Europejskiej Konwencji o Prawach i Wolnościach Obywatelskich – bez większych zmian oraz bez wyodrębnienia sądownictwa administracyjnego – nie do utrzymania.⁶²

Działalność prawodawcza, jaka nastąpiła po wydaniu głosowanego wyroku, ukazuje, że podział władz w państwie nie musi prowadzić do konfliktu pomiędzy nimi. W tym wypadku władza wykonawcza już w trakcie postępowania przed Sądem Konstytucyjnym wykazała się poważnym podejściem do zagadnienia ochrony praw i wolności w ramach sądowej kontroli administracji. Sąd Konstytucyjny, poprzez odłożenie wykonalności swojego wyroku,

⁶¹ Por. J. Filip, *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*, Brno 2001, s. 171 oraz J. Bureš, L. Drápal, M. Mazanec, *op. cit.*, s. 893.

⁶² D. Hendrych, *Rozwój i współczesny stan sądownictwa administracyjnego...*, s. 162.

dał możliwość spokojnego kontynuowania prac prawodawczych, z czego skorzystano.

W konsekwencji, glosowane orzeczenie i przyjęte potem ustawy mają – poza bezpośrednimi następstwami dotyczącymi zakresu sądowej kontroli administracji – także następstwa pośrednie: Sąd Konstytucyjny nie musi już zastępować Najwyższego Sądu Administracyjnego, zaś do ETPC być może rzadziej będą kierowane skargi przeciwko Republice Czeskiej, co ma istotne znaczenie, także finansowe – z uwagi na możliwość orzekania przez ETPC o odszkodowaniu na rzecz skarżących.

SUMMARY

The subject matter of the gloss is the judgement of the Constitutional Court of the Czech Republic of 27 June, 2001, file no. Pl. ÚS 16/99, published as no. 276/2001 Sb.⁶³

The conclusion of the judgement reads: Part Five “Administrative Courts” (§ 244 to 250s) of Law no. 99/1963 Sb., Code of Civil Procedure, in the wording of subsequent provisions, shall be abolished as of 31 December, 2002.⁶⁴

This is one of the most important decisions of the Constitutional Court of the Czech Republic, especially to the extent of consequences produced. It is certainly one of the decisions of fundamental significance for the functioning of courts in the Czech Republic.

The author of the gloss focuses his discussion on the following issues:

1. The indispensable need to abolish Part Five of the Code of Civil Procedure.
2. Reasons for the abolishment of Part Five of the Code of Civil Procedure.
3. International standards concerning judicial supervision over the public administration.
4. The position of international agreements in the legal order of the Czech Republic.
5. The ways by which the administration influences the standing of subjects of rights.
6. Judicial supervision over disciplinary proceedings and professional self-governments.
7. The procedural standing of a person (subject of rights)
8. Compulsory representation in proceedings at law.
9. Uniformity of judicial decisions of courts supervising the administration.
10. The Constitutional Court and administrative courts.
11. Postponement of enforceability of the judgement, guidelines for the legislator and the consequences.

⁶³ The text in Czech, published as no. 276/2001 Sb. (Sbírka zákonů – the Czech equivalent of the Polish Journal of Laws [Dziennik Ustaw]; nos. correspond to items in Polish official gazettes).

⁶⁴ No. 276/2001 Sb., p. 6485.

In this judgement the Constitutional Court of the Czech Republic ruled that Part Five "Administrative Courts" of the Code of Civil Procedure contravened Art. 6. para 1 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

It should be emphasized that the stance of the Constitutional Court of the Czech Republic is consistent with the statements voiced by the representatives of the Czech science of law. The executive authority, taking account of the judicial decisions of the European Court of Human Rights, also reckoned with the fact that an adverse judgement could be passed on the provisions in question.

The stance in the judgement of the Constitutional Court of the Czech Republic was reflected in new laws relating to administrative courts in the Czech Republic and in the amendment of the Code of Civil Procedure.⁶⁵

⁶⁵ Laws: no. 150/2002 Sb. and no. 151/2002 Sb.